

(NE)ZAINTERESIRANOST MLADEŽI ZA BIBLIJU

Ivan DUGANDŽIĆ, Zagreb

Sažetak

Polazeći od dvojbe naznačene u zadanoj temi, autor pokušava otkriti uzroke nezainteresiranosti velikog broja današnje mladeži za Bibliju. Oni su, na jednoj strani, u pogrešnom shvaćanju Biblije, a na drugoj strani u dušama samih mladih ljudi koji su ravnodušni prema duhovnim vrijednostima uopće. Poteškoće na koje se nailazi u radu s mladima nisu metodički već egzistencijalni problem. Princip korelacije, od kojeg se dosad polazilo u vjeronaučnoj nastavi, ne potvrđuje se u životu današnjeg čovjeka. U današnjem sekulariziranom i dobrim dijelom ateiziranom svijetu ne može se više polaziti od negdašnjeg općeg teološkog načela da je ljudska duša »anima naturaliter christiana«. Zato se vjeronaučna nastava ne može koncipirati u obliku pitanja i odgovora, već u najboljem slučaju kao zajedništvo puta vjere za učitelja i učenike. Učitelj mora u spremnosti na otvoren i nenametljiv dijalog s učenicima te učenike prihvatiti i s njihovom nesposobnošću da postavljaju stvarna pitanja o životu i njegovu smislu i strpljivo s njima tražiti. Ivanovo evanđelje može poslužiti kao model za to, jer je puno takvih Isusovih dijaloga s različitim vrstama ljudi koji teško shvaćaju ono što Isus želi reći, ali on ne prekida dijalog s njima sve dok ne postigne cilj. Tako i vjeroučitelj treba znati izdržati učenike kao što je Bog u Kristu izdržao nekorelaciju između ljudi i sebe. Biblija nudi brojna svjedočanstva kako je Izrael baš u svojim najvećim krizama najviše učio i kako je uvijek imao hrabrosti za novi početak. Mlade ljude danas treba suočiti sa stvarnim biblijskim temama koje su i danas aktualne: sloboda, prijateljstvo, milosrđe, praštanje, pomirenje, ljubav, vjernost ... Ne smije se zaboraviti da Bibliju nose svjedoci, i to su u pravilu mladi ljudi. Nju u svakom vremenu mogu uvjerljivo posredovati samo svjedoci koji će i u najdubljoj krizi znati prepoznati kairos. Kao ohrabrenje može poslužiti činjenica da Biblija ne traži velike pothvate već male korake, ali u vjernosti i predanju.

Ključne riječi: mladi, Biblija, Bog, Isus Krist, kateheta, nada, svjedoci, kairos

1. Duhovni profil mladih danas

Pokušajmo malo jasnije i oštrije formulirati to što je u zadatom naslovu predavanja samo natuknuto: Jesu li mladi danas zainteresirani za Bibliju ili nisu? Poznato je da barem u nekim župama postoje skupine mladih koje zajednički čitaju i tumače Bibliju, ali to su ipak tek otočići u moru nepregledne mase mladih koji-

ma je Biblija i daleka i nepoznata knjiga. U svjetlu hedonističkog mentaliteta našega vremena, kojega su u najvećoj mjeri žrtva baš mladi, moglo bi se s pravom pitati, jesu li velike mase mladih danas uopće zainteresirane za bilo što osim za zadovoljenje potrebe za uživanjem. Te mase je sve teže zainteresirati i za šport ili nekakve iole kreativne oblike zabave koji od njih iziskuju određeni duhovni i fizički napor, a da ne govorimo o izazovima i visokim ciljevima koje Biblija stavlja pred čovjeka, a koji uvijek traže i neki napor i odricanje.

Mi obično polazimo od toga da svaki čovjek na određen način postavlja sebi pitanje Boga i odnosa prema njemu. Ipak čini se da je danas bolje s određenom dozom skepse upitati se: »Kako današnji čovjek postavlja pitanje o Bogu? Postavlja li on uopće pitanje o Bogu? Postavlja li on uopće ikakvo pitanje?«¹ Svaki vjeroučitelj ima dosta iskustva s time kako je mlade teško okupiti na vjersku pokupu ili biblijski sat, ali i ništa manje mučno iskustvo kako je teško i onima koji se odazovu uvjerljivo govoriti o Bibliji i zainteresirati ih za biblijske teme. Zašto je to tako? Čime je danas obilježena duhovna klima u kojoj mladi odrastaju, a koju u najvećoj mjeri stvaraju moderni mediji, tisak ili glazba koju mladi slušaju?

Oslanjajući se na jednu temeljitu studiju o stanju religioznosti među mladima između 12. i 25. godine života, koju je u Njemačkoj 1985. proveo Heiner Barz, njegov sunarodnjak Norbert Capray analizira duhovni profil tih mladih ljudi i zaključuje: »Protiv kršćanske slike o Bogu mladi nemaju nekih većih prigovora, ali oni i ne drže do nje. Može se vidjeti neka vrsta aktivne ravnodušnosti, koja ide ruku pod ruku s prihvaćanjem nekih nadosjetnih sila i energija, što se onda u panteističkom smislu shvaća kao nesvjesna dinamika stvarnosti.«² Ta studija samo je potvrdila ono što se već dugo opažalo, da s gubljenjem vjere u osobnog Boga Biblije nestaje i zanimanja za Isusa iz Nazareta, koje je u ne baš tako dalekoj prošlosti još bilo prisutno čak i kod onih mladih koji su se distancirali od Crkve. Za one malobrojne koji su još blizi Crkvi Isus je doduše još uvijek važan, ali ni oni ne prihvaćaju vjerom sve što o njemu kaže Novi zavjet i što uči Crkva, kao na primjer njegova čudesa, pa čak ni njegovo uskrsnuće. Religioznost velikog broja mladih ljudi nema više oblik osobne vjere u osobnog Boga koja se ostvaruje u crkvenom zajedništvu, nego se ta religioznost doživljava ili samo kao još možda prisutna potreba za informacijom o religijskim temama ili pak živi u obliku neke neodređene, ali u svakom slučaju necrkvene spiritualnosti. Poseban je problem to što se ta spiritualnost često miješa s elementima okultnog i magijskog. Nisu na-

¹ K. DELAHAYE, *Die Gottesfrage als Problem der Verkündigung*, u: *Die Frage nach Gott* (QD 56), Freiburg 1973., str. 164.

² N. CAPRAY, *Tendenz fallend. Das Verschwinden von Kirche und Christentum in der Jugendkultur*, u: *Katechetische Blätter* 9/92, str. 632.

ime ni malo rijetki slučajevi da mladi već u višim razredima osnovne škole dođu u dodir sa spiritizmom što onda otvara vrata puno opasnijim oblicima magijskog.

Što činiti naočigled takvog stanja, koje doduše još uvijek nije u tolikoj mjeri prisutno na ovim našim prostorima, ali s kojim ćemo se sasvim sigurno u dogleđnoj budućnosti morati i mi suočiti? U svakom slučaju takvo stanje postavlja ozbiljno pitanje ne samo glede duhovnog profila mladih danas i perspektive njihove budućnosti, nego i glede Biblije same i vjeroučitelja koji bi im Bibliju trebali posredovati kao riječ Božju i knjigu života. Drugim riječima, to je pitanje nama starijima, uzimamo li mi sami Bibliju ozbiljno, jesmo li je shvatili ili je barem pokušavamo shvatiti, je li nam doista na srcu njezina poruka baš za današnjeg mladoga čovjeka takvog kakav jest? Prati li tu svijest osjećaj sličan onom Pavlovu, izražen u riječima koje nam otkrivaju kako je Apostol ozbiljno uzimao svoje poslanje i ljude kojima je bio poslan: »Jao meni ako ne propovijedam Radosne vijesti« (1 Kor 9,16)? Ili je možda i nama samima Biblija još uvijek samo sakriveno blago koje nismo otkrili (usp. Mt 13,44sl.). Ta pitanja postaju još ozbiljnija, ako imamo na umu da Bibliju nose mladi ljudi, počam od Mojsija, preko tolikih starozavjetnih proroka do Ivana Krstitelja, Isusa i njegovih učenika. Sve su to ljudi koji, nošeni visokim idealima, uz najveća odricanja i velike protivštine života, u najboljim godinama sasvim svjesno svoj život stavljaju u službu Boga i čovjeku.

2. Ne metodički već egzistencijalni problem

Samo nekoliko mjeseci prije svoje prerane smrti, vidno obilježen svojom neizlječivom bolešću, vrlo cijenjeni njemački teolog i filozof, biskup u Aachenu Klaus Hemmerle proveo je cijeli dan na seminaru za vjeroučitelje koji je upriličio Katehetski institut njegove biskupije, pokušavajući tražiti nove mogućnosti i putove u katehiziranju mladih. U vrlo zapaženom predavanju koje je tom prilikom održao on, svjestan da se stanje ne može promijeniti ni izlaganjem neke visoke teologije ni nekakvim pastirskim odredbama ili smjernicama, ističe kako je došao podijeliti brige sa svojim vjeroučiteljima i zajedno s njima tražiti, priznajući iskreno: »Znam kako je teško, kad zakažu svi metodički koncepti, na egzistencijalan način kušati uživjeti se u situaciju učenika, da bi se osjetilo to što je sada u njima i da bi se postiglo to što je u datom trenutku jedino moguće.«³

Hemmerle polazi od činjenice da više ne funkcionira princip korelacije, od kojeg se prije uvijek polazilo u posredovanju biblijske poruke. On za to nalazi dva razloga, jedan je u pogrešnom shvaćanju same Biblije, a drugi u dušama današnjih mladih ljudi. Doista, mnogi kršćani još uvijek zaboravljaju da Biblija nije

³ K. HEMMERLE, *Der Religionsunterricht als Vermittlungsgeschehen. Überlegungen zum Korrelationsprinzip*, u: *Katechetische Blätter* 5/1994., str. 305.

knjiga »vječnih istina« u smislu nekih jednom zauvijek formuliranih filozofskih i teoloških izričaja koje treba samo naučiti i tako dalje predavati, već je ona skup svjedočanstava ljudi i njihova života s Bogom, izraženih u slikama, usporedbama, simbolima. Ona je knjiga životnih drama, zaplitaja, padova, neuspjeha, ali i trajno prisutne nade i čudesnih obrata, kad god je čovjek ozbiljno računao s Bogom. Zaboravlja se da nema Božje riječi izvan, mimo ili iznad ljudske riječi i situacije u kojoj je ta riječ nastala. Ali to nije, kako Hemmerle kaže, »neki deficit, nego je to teološki izričaj.«⁴ Zato je logična posljedica da se, ako želimo razumjeti poruku riječi Božje, moramo najprije uživjeti u tadašnju ljudsku situaciju u kojoj je ona izgovorena, a potom i napisana. Tek nakon toga možemo napraviti most od riječi Božje prema našoj današnjoj situaciji i njezinim pitanjima i iskustvima, pokušavajući tražiti odgovor na njih u svjetlu te riječi. Uvijek je pritom važno pitanje: »Hoće li to tumačenje pomoći da tekst progovori? Hoće li zatirati moja vlastita iskustva, moje nade i moji strahovi – ili će sve ostati na informaciji o davno zametenim iskustvima biblijskih generacija? Gori li još vatra biblijske predaje (Jr 23,29) – ili je bavljenje Biblijom još samo nekakva topla ploča za podgrijavanje kršćanske tradicije?«⁵

Zašto princip korelacije ne funkcionira s obzirom na današnjeg slušatelja riječi Božje? Taj princip je funkcionirao na pretpostavkama da je riječ Božja riječ spasenja a da je čovjek potreban spasenja i sposoban primiti ga prema načelu »anima naturaliter christian«. Dakle, čovjek po svojoj prirodi traži spasenje, a Bog odgovara. Zato je kateheza i bila najčešće koncipirana u obliku pitanja i odgovora. Hemmerle podsjeća da u današnjem sve naglašenijem subjektivizmu i pluralizmu mišljenja ne samo da više ne koreliraju čovjekova potreba i odgovor Biblije, iskustvo i vjera, nego ni čovjek kao subjekt, koji sebe uzima apsolutno i traži uvijek novo i sve intenzivnije iskustvo, nije više u sebi jedinstven, već u njemu »ostaje samo apsolutni pluralizam bez jedinstva«, a svako mišljenje koje pokušava govoriti o nekom jedinstvu i nekoj obvezatnosti proglašava se ideologiziranim i ne želi se slušati.⁶

Kako onda takva mladog čovjeka zainteresirati za Bibliju i što mu Biblija može pružiti? Umjesto rezignacije ili traženja alibija u okolnostima koje su protivne, mladog čovjeka s njegovom životnom situacijom treba uzeti do kraja ozbiljno. Ako u takvoj situaciji stari način prenošenja vjerske pouke u obliku sustavnog izlaganja više ne nailazi na pravi odjek i ne donosi željenog ploda, onda treba vjersku pouku shvatiti i koncipirati kao »zajedništvo puta vjere za učitelja i

⁴ Isto, str. 305.

⁵ H. K. BERG, *Ein Wort wie Feuer. Wege lebendiger Bibelauslegung*, München 1991., str. 7.

⁶ Usp. K. HEMMERLE, Nav. dj., str. 309.

učenika«, kako kaže N. Capray.⁷ On naglašava da to zajedništvo na putu treba rešiti »nenametljiva spremnost na dijalog, trebaju biti vidljivi obrisi vlastitog iskustva vjere i vlastitih sumnji kao dio procesa u kojemu će mladi ljudi moći na njima svojstven način prihvatiti kršćanstvo.«⁸ Pritom može biti od pomoći i buđenje interesa kod mladih za umjetnost i literaturu, koje uvijek mogu izazvati osjećaj za višedimenzionalnu stvarnost života. Tu spada također i trajno podsjećanje na ograničenosti i manjkavosti svakidašnjeg iskustva ljudskog života te pokušaj da se preko tumačenja takvih situacija dođe do stvarnog pitanja o životu kao takvom. Horst Klaus Berg govori o potrebi stvaranja novog stava očekivanja koje on zajedno s Ottom Betzom zove »temeljnim stavom nadanja i osluškivanja«.⁹ Biblija sama poznaje takve situacije i sadrži svjedočanstva kako su proroci na njih reagirali. Izraela, koji se još uvijek oslanja na predaje o patrijarsima, o Izlasku i događajima nakon njega, o Davidu i hramu, proroci smatraju nevjernim i zato podložnim sudu Božjemu. Ali oni to stanje ne nastoje mijenjati tako što bi glavni naglasak stavili na ono što je Bog u prošlosti učinio za taj narod i na veću poslušnost Jahvi i njegovoj volji, nego oni pogled usmjeruju u budućnost i ono što će se tek dogoditi. »Odlučujuće je pritom bilo baš to što su oni svojim suvremenicima uskratili pozivanje na već prije ponuđeno spasenje, a vidjeli su samo uzak put prema spasenju koje će Jahve tek ostvariti.«¹⁰ Tu biblijsku proročku perspektivu budućnosti važno je otkriti i danas kad se nude katkad vrlo tmurne, upravo apokaliptičke vizije.

Hemmerle je u nekom smislu još konkretniji kad kaže da prvi korak vjeroučitelja danas mora biti u njegovoj spremnosti da izdrži učenike sa svim njihovim opterećenjima u odnosu na posredovanje biblijske poruke, upozoravajući odmah da se u samoj Bibliji nalazi opravdanje za to, jer se »najviši oblik Božje objave sastoji u tome što je on u sebi, u svome Sinu Isusu Kristu, izdržao nekorelaciju između Boga i čovjeka, kao i nekorelaciju ljudskog iskustva.«¹¹ Dakle, navjesticitelj i kateheta ne može i ne smije računati s laganim i jeftinim uspjehom, već mora biti spreman sve dublje ponirati u to temeljno biblijsko iskustvo i u njemu tražiti nadahnuće za djelovanje u drukčijem vremenu, ali sa istim ciljem. On sam mora učiti izdržati stanje takvo kakvo jest, čuvajući nadu koja u Bibliji nikada nije zatajila i otvarajući tako novu perspektivu. Možda će to nastojanje često sličiti onoj Jakovljevoj cjelonočnoj borbi s Nepoznatim (Post 32,23–30), ali upravo ta

⁷ N. CAPRAY, Nav. dj., str. 642.

⁸ *Isto*, str. 644.

⁹ K. H. BERG, Nav. dj., str. 31.

¹⁰ G. VON RAD, *Theologie des Alten Testaments II*, München 1968., str. 344.

¹¹ K. HEMMERLE, Nav. dj., str. 309.

neobična biblijska perikopa nije bez razloga nazvana metaforom »hermeneutičkih obrata« u Bibliji.¹²

Proroka Iliju, nakon duge borbe protiv Baalova kulta, napustila je i hrabrost i snaga i on bježi i sklanja se u špilju, ali ga Bog pita: »Što ćeš ti ovdje, Ilija?« U njegovu odgovoru izražena je sva bezizglednost stanja u kome se našao njegov narod: »Revnovao sam gorljivo za Jahvu, Boga nad vojskama, jer su sinovi Izraelovi napustili tvoj Savez, srušili tvoje žrtvenike i pobili mačem tvoje proroke. Ostao sam sam, a oni traže da i meni uzmu život« (1 Kr 19,9sl). Po riječi Božjoj kojoj je Ilija povjerovao dolazi do velikog obrata. Ilija će po Božjem naputku pomazati Jehuu za kralja i Elizeja za proroka u Izraelu i tako narodu otvoriti novu budućnost. Biblija nam svjedoči o sličnim iskustvima u životu većine Izraelovih proroka a napose proroka Jeremije (usp. Jr 20). To vrijedi i za Jobovo iskustvo nemoći u suočenju s pitanjem, zašto mora trpjeti pravednik kao i teško pitanje o sreći bezbožnika i zločinaca kojim se bavi mudrosna literatura.

3. Što Biblija znači navjestiteljima i katehetama?

Ako analiziramo naše propovijedi i kateheze, često spremljene na brzinu i vrlo površno, izvedene bez imalo žara osobne proživljenosti, koje zbog toga ostavljaju ravnodušnima one kojima su namijenjene, moramo postaviti pitanje: Što Biblija doista znači onima koji je u naviještanju i katehezi žele posredovati drugima? Jesu li oni, koji bi htjeli druge pokrenuti, sami njome zahvaćeni i pokrenuti?

Biblija sama sadrži čitav niz mjesta koja upozoravaju na potrebu čovjekova ozbiljnog zanimanja za riječ Božju, ako želi od nje imati koristi. Prorok Amos u viđenju, u kojem prenosi riječ Božju kako je njegov narod dozrio za propast, među prijetnjama različitim kaznama kojima će Bog udariti taj narod posebno ističe oduzimanje mogućnosti slušanja riječi Božje onima koji je nisu uzimali ozbiljno: »Evo, dani dolaze – riječ je Jahve Gospoda – kad ću poslati glad na zemlju, ne glad kruha ni žeđ vode, već slušanja riječi Jahvine. Tumarat će od mora do mora, od sjevera do istoka potucati se ištući riječ Jahvinu, ali je neće naći« (Am 8,11sl). Suprotno iskustvo nalazimo kod proroka Jeremije, čovjeka koji je možda više nego itko drugi u Starom zavjetu pretrpio zbog svoje službe, ali ga to nije poljuljalo u njegovoj žeđi za riječi Božjom. Zato on može reći: »Kad mi dođoše riječi tvoje, ja sam ih gutao: riječi tvoje ushitiše i obradovaše srce moje. Jer sam se tvójim zvao imenom« (Jr 15,16). Riječ Božja i kad mu je bila »na ruglo i podsmijeh« i kad je zbog nje bio u velikoj napasti da ostavi čak i svoju proročku službu, ipak je još uvijek bila »rasplamtjeli oganj« (20,8sl) koji je proroka nosio.

¹² G. von RAD, Nav. dj., str. 346

Vrlo tmurna perspektiva za budućnost riječi Božje nudi nam se u izvješću o pozivu proroka Izaije. Nakon što je izrazio spremnost ići u Božje ime, Izaija čuje Božji glas: »Idi i reci tom narodu: Slušajte dobro, al' nećete razumjeti, gledajte dobro, al' nećete spoznati. Otežaj salom srce tom narodu, ogluš mu uši, zaslijepi oči, da očima ne vidi, da ušima ne čuje i srcem da ne razumije kako bi se obratio i ozdravio« (Iz 6,9sl). Ta teška riječ, na koju i sam prorok odgovara začuđenim pitanjem »Dokle, o Gospode?« (6,11), bit će kao ni jedna druga starozavjetna riječ na toliko mjesta citirana u Novom zavjetu kao odgovor na mučno pitanje, zašto Izrael nije prihvatio svoga Mesiju (Mk 4,12; Mt 13,13; Lk 8,10; Iv 12,39sl; Dj 28,26sl; usp. Rim 11,8). Ona je u egzegezi već odavno nazvana novozavjetnom »teorijom otvrdnuća«. Možda je i Isus mislio na nju kad je znao svoje izlaganje popratiti neobičnom, gotovo ironičnom opaskom: »Tko ima uši da čuje, neka čuje!« (Mk 4,9.23; 7,16; Mt 11,15; 13,8.43; Lk 8,8; 14,35).

Pobožni Izraelac je znao da se mora ozbiljno baviti riječju Božjom, ako je želi shvatiti. Zato je on istražuje (Prop 7,25; Dn 9,2) i proučava (Neh 8,13; Sir 14,21). Opisujući Pavlov nastup u Bereji i njegovu propovijed tamošnjim Židovima, Luka kaže: »Primiše riječ Božju sasvim spremno, svaki dan istražujući Pisma da li je tako« (Dj 17,11). Dakle, vjera i kritički stav prema svemu nipošto se ne isključuju, već naprotiv dopunjuju.

4. Biblija – knjiga neuspjeha i nemoći

Biblija doduše govori o Bogu svemogućem, ali ona je najvećim dijelom svjedočanstvo, uvjetno rečeno, Božje nemoći da svom izabranom narodu osigura život u slobodi pred daleko moćnijim okolnim narodima, ali isto tako svjedočanstvo i njegove nemoći da taj narod urazumi kako bi se podložio njegovoj volji. Pa ipak unatoč prividu Božje nemoći, taj mali narod nikad ne postaje definitivno žrtvom velikih i moćnih naroda, kao što ga, s druge strane, Bog nikad posvema ne odbacuje, zbog njegove okornosti. Židovski teolog Pinchas Lapide to izriče na slijedeći način: »Židovska povijest sastoji se uglavnom iz dugog lanca progona, izgnanstava i poraza, koji se na kraju uvijek iznova slijevaju u hrabrost novoga početka i dovode do umjetnosti preživljavanja, prkoseći svakom defetizmu.«¹³ Čini se da mi kršćani lako zaboravljamo da se kršćanstvo rodilo iz jednog, ljudskim očima gledano, velikog neuspjeha, iz najokrutnije smrti Isusa iz Nazareta, što je Pavao na paradoksalan način protumačio kao silu i mudrost križa (usp. 1 Kor 1,17sl.), doživjevši to prethodno na egzistencijalan način sam u svom životu. Unatoč tome što Židovi u križu vide samo sablazan, a Grci ludost (1,23), Pavao je u znaku križa izveo pobjedonosni pohod Evanđelja kroz tadašnje pogansko

¹³ P. LAPIDE, *Am Scheitern hoffen lernen* (GTB Siebenstern 1413), Gütersloh 1985., str. 6

rimsko carstvo. Unatoč iskustvu vlastite slabosti i progonima koje je pretrpio zbog evanđelja (usp. 2 Kor 4,7–12), križ ostaje jedinim znakom njegova ponosa i njegove hvale (Gal 6,16).

Zagledan u povijest vlastitog naroda obilježenu patnjom i stradanjem, P. Lapide veli: »Što je židovstvo drugo, ako ne sposobnost 'svetog ostatka' da u patnji otkrije smisao koji vodi dalje od patnje, koji je kadar stradanja shvatiti kao pročišćavajuću Božju pedagogiju te koji i u zlima ovoga svijeta može s Josipom reći: 'Iako ste vi namjeravali da meni naudite, Bog je to okrenuo na dobro' (Post 50,20)«. ¹⁴ Zahvaljujući toj sposobnosti da i svoja stradanja shvati kao dio Božje pedagogije, Izrael je uspijevao uvijek iznova promišljati smisao svoga izabranja i poslanja i biti otvoren za sve veće obećanje budućnosti. Tako se u najtežem vremenu progonstva u Deuteronomističkom djelu produbljuje svijest vlastite krivnje i nevjernosti, ali isto tako, zahvaljujući prorocima, nastaje obećanje novog saveza s Bogom (usp. Jr 3,31sl.). Bio je to dug i mukotrpan put koji je narod morao prevaliti od početne sumnje da je Bog ostavio svoj narod (Tuž 5,22) do rađanja čežnje za Božjom blizinom (Iz 63,19). »Patnja i učenje – tako nas uči ljudsko iskustvo – često su nerazdvojivo međusobno povezani. To vrijedi i za gorko vrijeme sužanjstva, koje je izazvalo fazu kreativnog promišljanja vjere.« ¹⁵ Ne nalazi li se i Crkva na pragu trećeg tisućljeća u prilici da kroz iskustvo vlastite nemoći na nov način najprije promisli svoj vlastiti život u svjetlu Biblije, a onda pokuša naći načina kako ogromne mase sekulariziranih kršćana, ali i suvremenih pogana zainteresirati za Bibliju.

Biblija nam svjedoči i o izazovima druge vrste te o odgovorima na njih, koji su tražili puno mudrosti i hrabrosti i koji zbog toga mogu predstavljati neko nadahnuće i u današnjim problemima. Kohelet ili Propovjednik sadrži svjedočanstvo dramatičnog susreta židovstva i helenizma oko 200. g. pr. Krista, što je predstavljalo najveći izazov od povratka naroda iz Babilonskog sužanjstva. U procesu stvaranja novog židovskog društva u vlastitoj zemlji došlo je do velikih socijalnih razlika. Najveći dio zemlje našao se u rukama malobrojnih posjednika, a na drugoj strani stajao je veliki broji siromašnih. Helenističko društvo koje je vršilo sve veći utjecaj na Židove mnoge od tih problema je već bilo riješilo puno bolje i pravednije pa je ono bilo privlačno i za Židove, unatoč njihovu iskonskom oprezu prema poganima iz vjerskih razloga. U takvom ozračju nastaje ta smjela knjiga koja nije s oduševljenjem primljena u Židovski kanon i »koja se može shvatiti samo kao pokušaj da se prihvati što je moguće više od grčkog shvaćanja svijeta, a

¹⁴ Isto, str. 6

¹⁵ H. MAHNKE, *Lesen und Verstehen I. Die biblische Botschaft im Überblick. Altes Testament, Göttingen 1992.*, str. 255

da pritom židovska baština ne mora izgubiti svoju samostojnost.«¹⁶ Pisac je hrabro odgovorio izazovu života, pružajući svojim suvremenicima neku vrstu udžbenika kako se snaći u novonastaloj situaciji, kako iskoristiti sve pozitivno što je donosio grčki stil života a pritom ne izdati vjeru i predaju otaca.

Takav stav Koheleta s pravom je nazvan »kritičkom individualnošću i burnom skepsom«, što su došle kao plod angažiranog života i dubokog razmišljanja pojedinca nad sudbinom svih. To je pokušaj koji je »rođen u vlastitom bolnom iskustvu.«¹⁷ Tako je Kohelet svojom knjigom ostao svjedok jednog burnog vremena, ali i svjedok u onom najboljem biblijskom smislu, svjedok riječi Božje i njezine sposobnosti da, zahvaljujući ljudima koji su njome zahvaćeni, u svakom vremenu nalazi načina da ona ljudima bude riječ života. Na sličan način današnji navjestitelj i kateheta mora ozbiljno uzeti izazove susreta Crkve sa sekulariziranim i dobrim dijelom već ateiziranim modernom misli, ne odbacujući ništa što je u toj misli pozitivno, ali nastojeći je istodobno pomiriti sa stvarnom biblijskom porukom spasenja.

5. Prenositi stvarnu biblijsku poruku

Isus je oštro kritizirao pismoznance svoga vremena zbog njihova formalizma u pristupu Bibliji, zbog čega je trpjela stvarna biblijska poruka, a ta je da Bog ne želi čovjeka zarobiti već osloboditi. To je najbolje sadržano u njegovoj riječi o njihovu tumačenju zapovjedi glede svetkovanja subote: »Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote« (Mk 2,27). Sve što Isus čini usmjereno je prema toj slobodi: ozdravljenje od različitih bolesti, oslobođenje ispod vlasti zlog duha, opraštanje grijeha...Ivan je to izrazio svojim kerigmatskim govorom kroz Isusovu riječ Židovima: »Ako ustrajete u mojoj nauci, uistinu ste moji učenici; upoznat ćete istinu, a istina će vas osloboditi« (Iv 8,31sl).

Sloboda je velika misao vodilja već u Starom zavjetu. Jahve izvodi svoj narod iz ropstva na slobodu, a zapovijedi koje im daje žele narod sačuvati od robovanja lažnim božanstvima. Preko proroka on će kasnije štititi siromašne i nemoćne od nasilja bogataša i silnika. Biblija je zato s pravom nazvana »velikom knjigom slobode«.¹⁸ Tako su je doživljavali brojni kršćani u vrijeme komunističkog terora, tako je doživljavaju siromašni kršćani Latinske Amerike. Čini se da je Biblija izgubila na privlačnosti samo u takozvanim kršćanskim zemljama blagostanja u kojima se, kojeg li apsurdna, baš posebno slavi ideja slobode. A upravo te

¹⁶ N. LOHFINK, *Kohelet (Die neue Echter Bibel)*, Stuttgart ²1980., str. 9.

¹⁷ R. BOHLEN, *Kritische Individualität und wache Skepsis. Auf dem Weg zu einer religiösen Grunderfahrung* im Buch Kohelet, u: *Trierer theologische Zeitschrift* 1/1997., str. 26.

¹⁸ Usp. G. TISCHLER, *Und Gott schrieb... So verstehen Sie die Bibel*, München 1996., str. 213.

zemlje pokazuju najviši postotak ovisnika o različitim modernim porocima i upravo tu bi bila prijeko potrebna stvarna biblijska poruka slobode, ne slobode koja vodi u anarhiju i onda u ovisnost, već sloboda kao prostor »koji se otvara u vezanosti uz dobro« što će onda uroditi sviješću »kako je za društvo važan etički temelj«. ¹⁹ Jer, nema prave slobode ni za pojedinca ni za društvo, ako se ne prihvate načela koja sve jednako obvezuju i koja svima omogućuju život dostojan čovjeka. To je doduše protivno duhu današnjeg vremena, ali o tome se može s dobrim dijelom mladih još uvijek razgovarati.

Uz to je nekako logično povezana još jedna središnja novozavjetna tema, milosrđe i praštanje. To je ono što Isusovu navješčaju daje karakter radosti i što pokreće grešnike na obraćenje. Etički ili moralni imperativ Novog zavjeta samo je logična posljedica tog teološkog indikativa. Prema Novom zavjetu, važnije je to što Bog čini za čovjeka nego što čini sam čovjek i upravo zbog toga to može biti nadahnuće i temelj čovjekova čina. Zbog toga je Isusov navješčaj Euangelion, Radosna vijest. Čini se da se i u naviještanju i u katehezi to nerijetko zaboravlja i da se sve pretvara u puko moraliziranje koje ne donosi ploda.

Tu su nadalje velike biblijske teme ljubavi i vjernosti, koje su danas ugrožene baš zato što ih sebični hedonistički mentalitet razdvaja jednu od druge. Mladi čovjek je po prirodi otvoren tim vrijednostima, ako mu se one na vrijeme uvjerljivo posreduju. Ne smijemo zaboraviti da Biblija jako cijeni prijateljstvo. Isus svoje učenike zove prijateljima (Iv 15,12–17). Tako pisac 3. Ivanove poslanice zove one kojima piše (3 Iv 15). To su samo neke od brojnih biblijskih tema koje su uvijek aktualne i koje nalaze odjeka kod mladog čovjeka, ako mu se predstave na pravi način. A to može samo onaj tko je i sam uvijek slušatelj riječi i tko dopušta da bude pogođen tom riječi. Ali i više od toga, on mora osluškiivati i životnu situaciju onoga kome govori, ako želi da njegova riječ bude osobna i uvjerljiva. On sam mora biti pogođen tom situacijom, s njom suosjećati. To je ono već prije spominjano zajedništvo na putu.

6. Biblija traži svjedoke

Novi zavjet puno govori o svjedocima i o svjedočanstvu za Isusa Krista. To posebno vrijedi za Ivanovo evanđelje. Za Isusa ponajprije svjedoči Ivan Krstitelj (Iv 1,7sl. 15. 19sl. 29sl. 35sl.; 3,27sl.), njegovi učenici (1,41), Filip (1,45), Samarijanka (4,29. 39), Samarijanci (4,42), Abraham (8,31–59), Mojsije (7,14–24) i naravno Otac nebeski (5,37; 8,18), Duh Sveti (15,26). To je dobrim dijelom uvje-

¹⁹ Isto, str. 214; Usp. K. LEHMANN, *Was ist mit der Kirche los?*, u: K. Lehmann/R. Schnackenburg, *Brauchen wir noch Zeugen? Die heutige Situation in der Kirche und die Antwort des Neuen Testaments*, Freiburg 1992., str. 16.

tovano i teološkom koncepcijom evanđelista, koji Isusa želi prikazati kao nebeskog objavitelja koji ljudima donosi objavu od Oca, a svi spomenuti svjedoci potvrđuju istinitost te objave. Isus se poziva na svoja vlastita djela koja svjedoče za nj (5,36. 39; 10,25. 32. 37; 14,11; 15,24). Pluralni oblik ništa ne kaže koja su to djela. Samo u velikosvećeničkoj molitvi Isus koristi singularni oblik, otkrivajući da je to zapravo žrtva njegova života: »Ja sam tebe proslavio na zemlji, izvršivši djelo koje si mi dao da učinim« (17,5). Dakle, Isusov navještaj nerazdvojiv je od njegova svjedočanstva, a ono kulminira u žrtvi njegova vlastitog života. Zato je on prema knjizi Otkrivenja »Svjedok vjerni i istiniti« (Otk 3,14; usp. 1,5)

Na početku Djela apostolskih Luka podsjeća na Isusovo obećanje koje stoji na kraju evanđelja (Lk 24,48sl.): »Ali, primit ćete snagu pošto Duh Sveti dođe na vas, pa ćete mi biti svjedoci u Jeruzalemu, u svoj Judeji, u Samariji i sve do kraja zemlje« (Dj 1,8). Kod izbora Matije u zbor Dvanaestorice kaže se da »treba da bude skupa s nama svjedokom njegova uskrsnuća« (1,21), a Petar završava svoj prvi govor mnoštvu u Jeruzalemu riječima: »Tome smo mi svi svjedoci« (2,32; usp. 3,15; 5,32; 10,39. 41; 13,31). Luka naglašava da su apostoli unatoč prijetnjama, koje su dolazile od Židova, »odvažno svjedočili« (4,33; usp. 18,5). A Pavao u noćnom viđenju čuje Božji glas: »Budi odvažan! Dakako, kao što si za me svjedočio u Jeruzalemu, tako ti treba svjedočiti i u Rimu« (23,11). U govoru jeruzalemskim Židovima Pavao spominjući Stjepanovu smrt, naziva ga svjedokom (22,20). Dakle, Pracrkva živi s jasnom svijesću da je sudbina Radosne vijesti vezana uz svjedočenje koje podrazumijeva cijeli život. Od apostola se ne očekuje nekakav određen uspjeh nego svjedočenje.

Čini se da je došlo vrijeme kada Crkva više ne može živjeti od bogate baštine prošlih naraštaja, koja je nekako prilično lagano prenošena na nove naraštaje. Danas su u sekulariziranom i ateiziranom društvu ponovno potrebni svjedoci za Isusa Krista. A to je »više nego samo govor o njemu, više nego ponavljanje njegovih riječi, prikazivanje njegova puta. Naprotiv, traži se angažirano zauzimanje za nj, pristajanje uza nj i spremnost da on oblikuje moj život. To je cjelovito zajedništvo s njegovom osobom i njegovom sudbinom, koje zahvaća i glavu i srce.«²⁰

Vjera je uvijek počivala na dosljednosti i uvjerljivosti života onih koji su je predavali drugima, ali nikad to nije bilo tako važno kao danas kad doživljavamo inflaciju riječi i kad se sumnja u vjerodostojnost ne samo političara, nego u poplavi sumnjivih religioznih učenja i u vjerodostojnost navjestitelja. Dobro je zato prisjetiti se savjeta koji je upućen prvim kršćanima što su se nalazili u možda još delikatnijem položaju od našeg današnjeg: »Štujte u svojim srcima Krista kao

²⁰ R. SCHNACKENBURG, *Zeugnis als Ausdrucksform christlichen Glaubens*, u: K. Lehmann/R. Schnackenburg, Nav. dj., str. 30

Gospodina, uvijek spremni na odgovor svakomu tko vam zatraži razlog nade koja je u vama« (1 Pt 3,15). To sigurno vrijedi i danas. Ako je očito da katehetu i navjesticu nosi nada koju on sam crpe iz Biblije, on će i danas biti pitan za razlog te nade i imat će priliku posvjedočiti za nju. Walter Kasper zgodno kaže: »To što nas Bog susreće na način svjedočenja i navještaja jest kongenijalan izraz za to, da je on skriveni Bog i da čovjek ne može njime raspolagati.«²¹ A tko svojim životom ne ostavi dojam da njemu osobno Biblija puno znači i da on sam živi od njezinih sadržaja, da on ne želi Bogom jeftino raspolagati već je spreman ponizno mu služiti, taj će se uzalud truditi da Bibliju posreduje mladim ljudima.

Odmah iza toga dolazi ljubav prema tim mladima i zanimanje za njih u njihovoj situaciji takvoj kakva jest. Kateheta mora uvažavati njihove ograničene mogućnosti shvaćanja biblijskih tema i njihov manjkav interes za te teme, polazeći uvijek od starog načela: *Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur*. Ako se radi o takvim slušateljima koji imaju samo površna pitanja o Bogu i duhovnim vrijednostima ili ih uopće ne znaju formulirati, prva uloga katehete jest da im pomogne doći do tih pitanja, da ih probudi u njima, jer Boga se ne smije nikada jednostavno pretpostaviti, »već ga treba velikom brižljivošću, velikim predanjem i odgovornošću uvijek iznova tražiti.«²²

Ohrabrujuće je pritom i to što Isus nije bio opterećen imperativom nikakva uspjeha, već je s puno pouzdanja sve očekivao od Oca. Iako je to što je započeo sam usporedio s gorušičnim zrnom, on je živio u dubokom uvjerenju da će se to malo zrno razgranati poput stabla (Mk 4,30–32). Iako je znao s kakvim nesposobnim i nepouzdanim učenicima raspolaže, on nije bio iluzionist kad ih je poslao da sve narode učine njegovim učenicima (usp. Mt 28, 19). U njegovu planu ne samo da je bilo mjesta i za onoga koji je ispočetka »pustošio Crkvu« (Dj 8,3) i »disao prijetnjom ubojstva protiv učenika Gospodnjih« (9,1), nego će baš taj postati njegovo »izabrano sredstvo da donese moje ime i pred pogane, i kraljeve, i sinove Izraelove« (9,15). Pavao to nije ostvario ni svojom mudrošću ni rječitošću, već snagom svoga svjedočenja koje je išlo do svjesno prihvaćenog zajedništva u Kristovim patnjama (2 Kor 4,7–12). Doduše, čini se da je i Pavao u jednom trenutku pomislio da će biti uspješniji, ako ga Bog oslobodi od nekog očito teškog tjelesnog nedostatka koji je Apostol osjećao kao »trn u tijelu«, ali je dobio odgovor: »Dosta ti je moja milost, jer se moja snaga savršeno očituje u slabosti« (2 Kor 12,7–9; usp. 1 Kor 15,10).

Ni u današnjoj situaciji Crkve ostvarenju našega poslanja neće najveća prepreka biti naši različiti bilo umni, bilo tjelesni nedostaci, već jedino manjak vjere

²¹ W. KASPER, Nav. dj., str. 145.

²² K. DELAHAYE, Nav. dj., str. 166.

i svijesti odgovornosti za svoje poslanje. Zato pitanje koje je tema ovog izlaganja moramo nužno proširiti: moja (ne)zainteresiranost za Bibliju; moja (ne)zainteresiranost za mlade ljude danas? Ako naš prvi odgovor bude stvarna egzistencijalna muka koju smo voljni izdržati zajedno s Crkvom, već smo na dobrom putu da stvorimo mjesto nadi i otvorimo perspektivu Bibliji u vremenu koje je pred nama. K. Hemmerle u današnjoj situaciji preporuča »model malog dječaka« iz perikope o Isusovom čudesnom umnoženju kruha i kaže: »Nemamo ništa više, ali ima negdje takav mali dječak, koji ima još nekoliko kruhova. Njih ćemo uzeti i ponuditi. To je veličanstvena perikopa.«²³

Doista, to je veličanstvena perikopa, jer ona povezuje u jedno potrebu Isusovih slušatelja pred kojom su učenici nemoćni s njegovim povjerenjem u Božju svemogućnost, što onda rezultira čudesnim obratom. Nije li to putokaz za sve koji i danas misle da stoje pred nerješivim zadatkom? Za onoga tko znade da je nada jedno od glavnih biblijskih načela uvijek je moguće od najdublje krize učiniti kairos, pravi trenutak, osjetiti »milost nulte točke«, kako veli Gotthard Fuchs u članku znakovita naslova »Deus semper minor«, u kojemu on crvenu nit Biblije, njezinu snagu u nemoći, nadu u bezizglednosti izriče paradoksnom formulacijom »manje je više« (»weniger ist mehr«).²⁴ To nije nigdje tako utjelovljeno kao u Pavlovoj također paradoksalnoj rečenici: »Jer kada god sam slab, onda sam jak« (2 Kor 12,10). Tko god s Pavlom dijeli takvo unutarnje uvjerenje, taj će s njim dijeliti i njegovu upornost i nadu, njegov misionarski žar i njegovu spremnost na posvemašnju samozatajnost u službi Evanđelja, ali i njegovu smirenu svijest čak i u trenutku kad je ostavljen i od svoje vlastite zajednice: »Ne bismo se htjeli vladati kao gospodari vaše vjere, štoviše, mi smo (samo) suradnici na vašoj radosti« (2 Kor 1,24).

Zusammenfassung

DAS (NICHT)INTERESSE DER JUGEND FÜR DIE BIBEL

Ausgehend von der im Titel angezeigten Vermutung des Nichtinteresses heutiger Jugend für die Bibel, wird zuerst nach den Ursachen dafür gefragt. Der Autor vermutet sie sowohl im falschen Bibelverständnis vieler Christen als auch in den Seelen der Jugendlichen.

²³ K. HEMMERLE, Nav. dj., str. 309.

²⁴ G. FUCHS, *Deus semper minor. Auf der Suche nach dem roten Faden in Bibel und Liturgie*, u: *Bibel und Liturgie* 4/1987., str. 7 sl.

chen selbst, in ihrer allgemeinen Gleichgültigkeit den meisten geistigen Werten gegenüber. Die Schwierigkeiten auf die der Religionslehrer bei den Jugendlichen stößt, wenn er versucht sie für die Bibel zu begeistern, sind nicht methodischer sondern existenzieller Art. Das Korrelationsprinzip, auf das sich Religionsunterricht normalerweise stützte, funktioniert nicht mehr. In säkularisierter und zum Teil auch atheisierter Welt von heute kann man nicht mehr davon ausgehen, dass die menschliche Seele »anima naturaliter christiana« sei. Deshalb kann der Religionsunterricht nicht mehr in Form von Frage und Antwort, sondern höchstens als Gemeinschaft auf dem Weg von Lehrer und Schüler in der gemeinsamen Suche nach Gott konzipiert werden. Von der Seite des Lehrers muss das in Form eines offenen und nichtzudringlichen Dialogs geschehen. Er muss bereit sein, die Schüler in Liebe zu akzeptieren, mit ihren Unzulänglichkeiten und Unfähigkeiten, die echten Fragen zu formulieren. Er muss bereit sein, sie auszuhalten und ihnen zu helfen, solche Fragen zu wecken. Das Johannesevangelium kann als Modell für solche geduldige Dialoge Jesu mit verschiedensten Menschen gelten. Obwohl sie nur schwer begreifen was Jesus eigentlich will, bricht er diese Dialoge nicht ab ehe er diese Menschen zum Ziel geführt hat. So muss auch der Religionslehrer die ihm anvertrauten Jugendlichen aushalten, wie auch Got in Christus die Unkorrelierbarkeit zwischen den Menschen und sich selbst ausgehalten hat. Die Bibel bietet uns zahlreiche Beispiele dafür, wie Israel gerade in den tiefsten Krisen seiner Geschichte am meisten gelernt und immer wieder Mut für einen neuen Anfang geschöpft hat. Die Jugend von heute muss mit echten biblischen Themen konfrontiert werden, denn sie sind auch heute aktuell. Das sind: Freiheit, Freundschaft, Barmherzigkeit, Versöhnungsbereitschaft, Liebe, Treue, um nur einige zu nennen. Man darf nie vergessen, dass die Bibel von den Zeugen getragen wird, und dass es in Regel junge Menschen sind. Die Bibel kann in jeder Zeit nur durch ähnliche Zeugen vermittelt werden, die fähig sind in tiefster Krise einen Kairos zu erblicken. Es ist ermutigend, das in der Bibel mit kleinen Schritten gerechnet wird, aber in Treue und Zuversicht.

Schlüsselworte: *Jugend, Bibel, Gott, Jesus Christus, Religionslehrer, Kairos, Zeuge.*